

عنوان مقاله:

سیالیت بن مایه ها در شعر صائب تبریزی و سبک هندی (بررسی موردی بن مایه سرو و قمری)

محل انتشار:

دو فصلنامه ادب فارسی، دوره 12، شماره 2 (سال: 1401)

تعداد صفحات اصل مقاله: 19

نویسندگان:

سعید رحیمی - استادیار زبان و ادبیات فارسی، مرکز زبان ها و زبان شناسی، دانشگاه صنعتی شریف

علیرضا امامی - استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

خلاصه مقاله:

بن مایه ها یکی از مهم ترین مولفه های ساختاری و وحدت بخش آثار هنری هستند. در حوزه ادبیات نیز، بن مایه ها به عنوان عناصر تکرار شونده سبک ساز، از جمله عناصر مهم بسیاری از متون، اعم از شعر و داستان، هستند. با مطالعه دقیق تر شعر دوره صفویه، موسوم به شعر سبک هندی، درمی یابیم که کاربرد بن مایه ها بسامد بالا و معنی داری یافته است. شاعران این دوران علاوه بر استفاده فراوان از این عنصر ادبی، در جهت ایجاد تمایز بین سخن خود و سنت شعر فارسی، تغییراتی را نیز در بن مایه ها ایجاد کردند. یکی از مهم ترین این شاعران، صائب تبریزی، شاعر سده یازدهم، است. وی تمایل زیادی به مضمون پردازی از طریق کاربرد بن مایه های شعری دارد. جدا از آن، آنچه دیگر شاخصه شعر او را رقم می زند، تغییراتی است که در دلالت بن مایه ها به نسبت شعر پیش از خود ایجاد می کند. در تحقیقات ادبی فارسی، از این دلالت های بن مایه ها با عنوان تداعی یاد شده است. در تحقیق حاضر کوشش شده است، با تطبیق مفهوم اصطلاح تداعی با اصطلاح انگیزش در آثار ژرار ژنت، نظریه پرداز معاصر فرانسوی، تحول بن مایه های شعری از دیدگاهی جدید بررسی شود. در نهایت با مبنا قرار دادن بن مایه سرو و قمری / فاخته، در غزلیات صائب تبریزی، این نتیجه حاصل شده است که یکی از ویژگی های سبک فردی صائب و در سطحی کلی تر، سبک دوره ای وی این است که تمایل فراوان ایشان به خلق انگیزش های جدید و بدیع برای بن مایه های شعری، سبب ویژگی ای شده است که در تحقیق حاضر «سیالیت بن مایه ها» نامیده شد. این ویژگی در موارد بسیار باعث شده است، انگیزش های متعدد و گاه آشفته و متناقض برای بن مایه ای واحد انتزاع شود. در واقع می توان سیالیت بن مایه ها را روی دیگر افراط در مضمون پردازی و تخیل های مهارگسیخته در شعر دوره مورد نظر دانست و واکنشی به فقدان احتمالی که شاعران این دوره در نگاه به شاعران بزرگ پیش از خویش احساس می کرده اند.

کلمات کلیدی:

شعر فارسی، سبک هندی، صائب تبریزی، بن مایه، تداعی، انگیزش

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1697337>

